

Malé parní sterilizátory – otázky a odpovědi

Jsem stomatolog, majitel kosmetického studia, pedikér či manikér, slyšel jsem, že své pracoviště potřebuji vybavit malým parním sterilizátorem. Je to pravda?

Musím mít vlastní sterilizátor? Musím mít parní sterilizátor?

Slyšel jsem, že horkovzdušné sterilizátory budou zakázány. Je to pravda?

Takové a podobné otázky dostáváme často od našich zákazníků. Jaká je tedy skutečnost?

Používání jednorázového materiálu, sterilizace dodavatelským způsobem nebo vlastní parní nebo horkovzdušný sterilizátor?

Podle zákona č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví, musí být zákroky porušující integritu kůže (tj. krvavé zákroky), prováděny sterilními nástroji a ve sterilním prostředí. Ke splnění této zákonné povinnosti vedou v zásadě tři cesty:

1. Zajištění sterilního materiálu smluvně dodavatelsky.
2. Používání pouze jednorázového sterilního materiálu.
3. Sterilizovat opakovaně používaný materiál ve vlastním sterilizátoru.

První způsob je náročný z hlediska logistického a časového uchování sterilního materiálu. V případě nerovnoměrného rozložení zákazníků v čase to může vést k nutnosti zákazníky odmítat nebo dokonce provádět zákroky nesterilně, což je hrubým porušením právních povinností. Také platí, že náklady za poskytovanou službu rostou úměrně s rostoucím množstvím sterilizovaného materiálu a tento způsob je v důsledku nerentabilní.

Druhý způsob, a to používání jednorázového materiálu, je opravdu vhodný jen pro malé množství prováděných zákroků a ve své nákladovosti je ještě nevýhodnější než předchozí způsob. Navíc ne všechny typy potřebného materiálu se vyrábí jako jednorázové.

Ve většině případů je z dlouhodobého hlediska neekonomičtější právě pořízení vlastního sterilizátoru, což předpokládá jako nejlepší možnost i vyhláška č. 49/1993 Sb., o technických a věcných požadavcích na vybavení zdravotnických zařízení.

Úvaha o tom, jakou sterilizaci, a tím i typ sterilizátoru použít, vychází z vlastností materiálu a nástrojů používaných k těmto úkonům. Nástroje totiž obsahují vyšší podíl dutinek, štěrbin a hran v konvexních úhlech, případně kloubových a šroubových spojení. Pro tyto účely vychází z hlediska vyšší míry bezpečnosti sterilizace jako nejvýhodnější, v porovnání s jinými typy sterilizace, sterilizování parou.

Pro toho, kdo nese odpovědnost za provedení zákroku bez následné škody na zdraví ošetřovaného, nezajistí jiné typy sterilizace (např. horkovzdušná) dostatečnou bezpečnostní rezervu a potřebnou jistotu, jaká je vyžadována. Následné škody materiálního (náhrada ušlého příjmu ošetřovaného a dalších škod z poškození zdraví) a nemateriálního charakteru, jako je poškození dobrého jména, nemohou v žádném případě vyvážit nižší pořizovací náklady na jiné typy sterilizátorů než parní.

Jaká jsou rizika horkovzdušných sterilizátorů?

- a) Nemohou sterilizovat textil, buničinu, papír, termolabilní materiály a duté předměty. Parní sterilizátory vysterilizují naproti tomu vše, co snese prostředí syté vodní páry o teplotě alespoň 121 °C.
- b) Vysoká teplota horkovzdušné sterilizace tupí ostří nástrojů a působí negativně na jejich materiál.
- c) Délka sterilizačního cyklu je až trojnásobná ve srovnání s parními sterilizátory. Nešetří tedy čas obsluhy a spotřebu elektrické energie.
- d) Nejsou schopny inaktivovat priony při teplotách 160 – 180 °C, ale až při teplotách kolem 1000 °C, což je technický problém. Parní sterilizátory inaktivují priony při 134 °C/60 min za předpokladu, že bylo provedeno v rámci předsterilizační přípravy alkalické mytí.
- e) Tolerance odchylky skutečné teploty od nastavené je v horkovzdušných sterilizátorech od 1. 1. 2001 zpřísněna o 100 % vyhláškou MZ ČR č. 440/2000 Sb. (a dále pak vyhláškou č. 195/2005 Sb.), a to na -1 °C až +5 °C. To je v mnoha případech u starších přístrojů neřešitelný problém.

Budou horkovzdušné sterilizátory zakázány?

V současné době nemáme poznatky o tom, že by horkovzdušné sterilizátory měly být zakázány. Na druhou stranu není možné v budoucnu vyloučit legislativní opatření, které by horkovzdušnou sterilizaci vzhledem k její omezené účinnosti vyčlenilo pouze do specifických oblastí působení (např. sterilizace skla a keramiky v laboratořích).

Co musí malý parní sterilizátor splňovat za předpisy a jak si to ověřím u konkrétního výrobku?

Před nákupem jakéhokoliv zdravotnického prostředku a malého parního sterilizátoru (dále jen MPS) nevyjímaje je vhodné si vyžádat od distributora, výrobce nebo dovozce „ES prohlášení o shodě“, kde musí být uvedeno, že výrobek je ve shodě s evropskou a českou legislativou. Musí tam tedy být odkaz na směrnici EU č. 93/42/EEC nebo NV č. 336/2004 Sb.

Přístroj samotný, jeho obal a návod k použití musí pak být opatřeny značkou shody doplněnou o číslo notifikované osoby, která se podílela na posouzení shody např. CE₀₁₂₃.

Musí MPS splňovat normu ČSN EN 13060?

Norma ČSN EN 13060 platí pro MPS. Jde o kategorii parních sterilizátorů, jejichž objem komory nepřekročí 60 litrů a komora není schopna pojmout sterilizační jednotku o rozměrech 300 × 300 × 600 mm. Tato norma je v platnosti od 2005/01 a stanovuje všeobecné požadavky a zkušební metody pro MPS.

Proces sterilizace je regulován právním předpisem, a to vyhláškou č. 195/2005 Sb., která pro procesy parní sterilizace zezávazuje technickou normu ČSN EN 554 (od 2007/04 její náhradu ČSN EN ISO 17665-1). Nejlepší doklad pro splnění požadavků této závazné normy může zákazník při koupi MPS získat z toho, že tento sterilizátor odpovídá normě ČSN EN 13060. Navíc je třeba si uvědomit, že technické normy obsahují současnou úroveň stavu poznání a vývoje vědy a techniky, jejíž splnění je základní právní povinností uloženou povinnému subjektu s ohledem na odpovědnost za škodu způsobenou vadou výrobku. Prokázání splnění požadavků normy je potom prostředkem k minimalizaci možných soudních postihů a náhrady škod, které nejsou shora omezeny a závisí pouze na míře poškození zdraví či života osob.

Nezanedbatelným faktem jistě bude pro uživatele MPS splňujícího normu ČSN EN 13060 i ta skutečnost, že na svém pracovišti sterilizuje v přístroji, který je na špičce evropské techniky v souladu s příslušnou evropskou normou. Dnes, v době zákazníkům citlivého vnímání možných infekčních rizik, bude tato informace jistě přispívat k jejich rozhodnutí využít právě takto „označené“ zařízení.

Jaké jsou typy MPS nebo sterilizačních programů podle normy ČSN EN 13060?

Norma ČSN EN 13060 neřeší, jaké mají být typy sterilizátorů, jak bylo v původní verzi jejího návrhu, ale jednoznačně definuje typy sterilizačních cyklů podle druhu sterilizovaného materiálu:

- a) Typ B – je určen pro sterilizaci všech materiálů a typů vsázek zejména s ohledem na požadavek sterilizace dutých předmětů,
- b) typ N – je určen pro sterilizaci pouze nebalených pevných předmětů,
- c) typ S – je určen jen pro sterilizaci předmětů specifikovaných výrobcem.

Sterilizaci dutých předmětů bez nutnosti dalšího rozhodování, o jaký typ dutiny a baleného materiálu se jedná, lze provádět pouze s parními sterilizátory, které mají možnost volby sterilizačních cyklů typu B. V ostatních případech při využití jiných typů cyklů (S a N) padá odpovědnost za správnou volbu sterilizačního programu na poskytovatele zdravotní péče, který musí pečlivě prověřovat obsah každé vsázky.

Co mám požadovat, pokud si chci pořídit MPS, se kterým nebudu mít žádné legislativní problémy a který bude schopen vysterilizovat každý typ vsázky?

- a) Přístroj opatřený ES prohlášením o shodě podle směrnice EU č. 93/42/EEC nebo NV č. 336/2004 Sb., označený značkou shody CE s číslem notifikované osoby a u kterého výrobce nebo dovozce deklaruje splnění požadavků normy ČSN EN ISO 17665-1.
- b) V programovém vybavení přístroje kromě „Vakuum testu“ a „Bowie & Dick testu“ musí existovat testovací program na duté předměty typu A (tzv. Helix test).
- c) Přístroj musí být schopen dokonale odvdušnit sterilizační komoru. Toho lze podle dlouholetých zkušeností dosáhnout pouze výkonnou vývěvou s frakčním průběhem a dosahující podtlaku –87 kPa.
- d) Přístroj by měl mít podle vyhlášky č. 195/2005 Sb. sterilizační cykly typu „Balené nástroje 134 °C“ zkrácené z 10 min na 7 min a „Nebalené nástroje 134 °C“ na 4 min.